

I

(Resolutioner, rekommendationer och yttranden)

YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EESK:s 537:e PLENARSESSION, 19.9.2018–20.9.2018

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Artificiell intelligens: att föregripa dess konsekvenser för arbetslivet för att säkerställa en rättvis övergång

(yttrande på eget initiativ)

(2018/C 440/01)

Föredragande: **Franca SALIS-MADINIER**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	15.2.2018
Rättslig grund	Artikel 29.2 i arbetsordningen
Ansvarig facksektion	Facksektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av facksektionen	4.9.2018
Antagande vid plenarsessionen	19.9.2018
Plenarsession nr	537
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	183/1/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Artificiell intelligens (AI) och robotteknik kommer att utvidga och förstärka effekterna på arbetsmarknaderna av ekonomins digitalisering⁽¹⁾. Under alla tider har de tekniska framstegen inverkat på arbetslivet och sysselsättningen, och fordrat nya former av social och samhällelig reglering. Kommittén är övertygad om att den tekniska utvecklingen kan bidra till ekonomiska och sociala framsteg, men anser att det vore fel att förbise dess övergripande konsekvenser för samhället. I arbetslivet kommer AI att utvidga och förstärka omfattningen av automatiseringen av arbetstillfällen⁽²⁾. Av denna anledning vill EESK bidra till förberedelserna inför de sociala förändringar som kommer att följa av uppsvinget för AI och robotteknik genom en förstärkning och förnyelse av den europeiska sociala modellen.

1.2 EESK vill understryka potentialen hos AI och dess tillämpningar, framför allt inom områdena hälso- och sjukvård, säkerhet inom transporter och energi, bekämpning av klimatförändringarna och förebyggande av cybersäkerhetsshot. Europeiska unionen, regeringarna och det civila samhällets organisationer har en viktig roll att spela för att till fullo utnyttja de fördelar som artificiell intelligens kan medföra, särskilt för personer med funktionsnedsättning eller begränsad rörlighet samt för äldre och kroniskt sjuka.

⁽¹⁾ Acemoglu, D., Restrepo, P. (2018), *Artificial Intelligence, Automation and Work*, NBER Working Paper 24196, januari 2018. Se även: *Conseil d'orientation pour l'emploi* (2017), *Automatisation, numérisation et emploi*. (Volym 1) (www.coe.gouv.fr).

⁽²⁾ Acemoglu, D., op.cit.; *Conseil d'orientation pour l'emploi* (2017), op. cit.

1.3 EU saknar emellertid uppgifter om den digitala ekonomin och den sociala omvandling som denna ger upphov till. EESK rekommenderar att man förbättrar de statistiska verktygen och forskningen, framför allt om AI, användning av industri- och tjänsteroboter, sakernas internet samt nya ekonomiska modeller (plattformsekonomin, nya former av sysselsättning och arbete).

1.4 EESK begär att kommissionen ska främja och stödja genomförandet av studier på nivån för europeiska branschvisa dialogkommittéer om konsekvenserna bransch för bransch av AI och robotteknik och, i vidare bemärkelse, ekonomins digitalisering.

1.5 Det är en vedertagen uppfattning att AI och robotteknik kommer att leda till att arbetstillfällen flyttas och förändras, att vissa försvinner och att andra tillkommer. Under alla omständigheter bör EU garantera alla arbetstagare, löntagare och egenföretagare eller falska egenföretagare tillgång till socialt skydd i enlighet med den europeiska pelaren för sociala rättigheter.

1.6 Kommissionen har föreslagit att stärka Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter i syfte att särskilt stödja de arbetstagare som blir av med sin anställning och egenföretagare vars verksamhet har upphört till följd av digitaliseringen av ekonomin⁽³⁾. EESK ser detta som ett steg i riktning mot införandet av en verklig europeisk övergångsfond som ska bidra till socialt ansvarsfull hantering av den digitala omvandlingen.

1.7 Kommittén rekommenderar att man ska tillämpa och förstärka de principer, åtaganden och skyldigheter som anges i de befintliga texter som antagits av EU:s institutioner samt arbetsmarknadens parter om information till och samråd med arbetstagare⁽⁴⁾, i synnerhet vid införande av ny teknik, bland annat artificiell intelligens och robotteknik. EESK efterlyser ett **inkluderande europeiskt AI-program** på grundval av dessa texter och den europeiska pelaren för sociala rättigheter som inbegriper samtliga berörda parter.

1.8 EESK rekommenderar att de etiska riktlinjer om AI som kommissionen kommer att utarbeta ska klargöra interaktionen mellan arbetstagare och intelligenta maskiner så att människan aldrig bara verkställer maskinens order. I en anda av en inkluderande artificiell intelligens bör dessa riktlinjer fastställa principer om deltagande, ansvarighet och ansvar för produktionsprocesser så att arbetet, i enlighet med ILO:s stadgar, ger dem som utför det tillfredsställelsen av att kunna använda alla sina kunskaper och färdigheter och på bästa sätt bidra till det allmänna bästa.

1.9 EESK förespråkar även att dessa riktlinjer ska inbegripa öppenhetsprinciper vad gäller användning av AI-system för anställning, bedömning och ledningsmässig kontroll av arbetstagare samt principer för hälsa och säkerhet och förbättring av arbetsvillkoren. Slutligen måste de garantera skyddet av rättigheter och friheter när det gäller behandling av arbetstagarnas personuppgifter, i enlighet med principerna om icke-diskriminering.

1.10 Genomförandet av de etiska riktlinjerna på AI-området bör bli föremål för uppföljning. Ett europeiskt observationsorgan för etik avseende AI-system skulle kunna tilldelas denna tillsyns- eller vaksamhetsroll, däribland inom företag.

1.11 EESK rekommenderar att man ska utbilda ingenjörer och utvecklare av intelligenta maskiner i etik i syfte att förhindra införandet av nya former av "digital taylorism", där människan förpassas till att verkställa intelligenta maskiners instruktioner. Spridning av god praxis och erfarenhetsutbyte på detta område bör främjas.

1.12 EESK begär att man klargör principen om rättsligt ansvar. I förhållandet mellan människor och maskiner bör nya risker för hälsa och säkerhet ingå i en mer ambitiös strategi inom ramen för direktivet om produktansvar⁽⁵⁾.

1.13 Mot bakgrund av risken för social polarisering i samband med den digitala omvandlingen uppmanar EESK EU:s institutioner att inleda en debatt om frågan om finansiering av offentliga budgetar och sociala trygghetssystem i en ekonomi där robottekniken blir allt vanligare⁽⁶⁾, samtidigt som skatten på arbete förblir den huvudsakliga källan till skatteintäkter inom EU. För att tillämpa rättvisepincipen bör denna debatt på ett lämpligt sätt inbegripa frågan om omfördelning av de vinster som digitaliseringen ger upphov till.

⁽³⁾ COM(2018) 380 final.

⁽⁴⁾ Direktiv 2002/14/EG; gemensam avsiktsförklaring av UNICE, EFS och CEEP om dialogen mellan arbetsmarknadens parter och ny teknik, 1985; gemensamt yttrande från arbetsmarknadens parter om ny teknik, arbetets organisation och arbetsmarknadens anpassningsförmåga, 1991; referensriktlinjer för hantering av förändringar och deras sociala konsekvenser, 2003.

⁽⁵⁾ COM(2018) 246 final.

⁽⁶⁾ <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/robots-double-worldwide-by-2020>.

2. Inledning

2.1 AI har genomgått en ojämn utveckling sedan begreppet myntades 1956 och under loppet av 1900-talets andra hälft. Stora förhoppningar har varvats med stora besvikelser. Men sedan några år tillbaka pågår på nytt ett betydande uppsving för AI, som gjorts möjligt tack vare insamling, organisering och lagring av en aldrig tidigare skådad mängd data (*big data*) och en exponentiell tillväxt för datorernas datakraft och algoritmernas kapacitet.

2.2 EESK utarbetade ett yttrande om AI 2017⁽⁷⁾, i vilket ett stort antal utmaningar togs upp. Såsom betonas i nämnda yttrande finns det ingen exakt definition av AI. I detta yttrande betraktar vi AI som en disciplin som syftar till användning av digital teknik för att skapa system som på ett självständigt sätt kan återskapa mänskliga kognitiva funktioner, inbegripet framför allt uppfattning av data, en form av förståelse och anpassning (automatisk problemlösning, automatiskt resonerande och automatisk inlärning).

2.3 AI-system kan numera lösa komplexa problem, ibland bortom vad som är möjligt för mänsklig intelligens. Det verkar potentiellt sett finnas ett oräkneligt antal tillämpningar såväl inom bank-, försäkrings-, transport-, hälso- och sjukvårds-, utbildnings-, energi-, marknadsförings- och försvarssektorerna som inom industri-, bygg-, jordbruks- och hantverkssektorerna etc.⁽⁸⁾ AI förväntas leda till effektivare produktionsprocesser för varor och tjänster, stimulera företagens lönsamhet och bidra till den ekonomiska tillväxten.

2.4 Detta nya uppsving för AI väcker även ett stort antal frågor om dess potentiella roll i samhället, dess grad av självständighet och dess interaktion med människor. Såsom betonas i det EESK-yttrande om AI som antogs 2017⁽⁷⁾ berör dessa frågor i synnerhet etik, säkerhet, öppenhet, privatlivet och arbetsnormer, utbildning, tillgänglighet, lagstiftning och reglering, samhällsstyrning och demokrati.

2.5 De olika infallsvinklarna bör ställas mot varande i diskussionen om AI för att denna debatt ska höja sig över de ekonomiska hjulspår där den emellanåt fastnar. En sådan sektorsövergripande ram skulle vara ändamålsenlig vid analysen av AI:s konsekvenser för arbetslivet, eftersom arbetslivet utgör en av huvudarenorna för interaktionen mellan människa och maskin. I alla tider har arbetet påverkats av tekniken. Effekterna av AI på sysselsättning och arbete kräver följaktligen särskild uppmärksamhet på politisk nivå, eftersom institutionerna i synnerhet har till uppgift att se till att de ekonomiska omvandlingsprocesserna blir socialt hållbara⁽¹⁰⁾.

2.6 Syftet med detta yttrande på eget initiativ är att lyfta fram utmaningarna med AI för arbetslivet, bland annat vad gäller arbetets karaktär, arbetsförhållandena och arbetets organisation. Såsom EESK redan har betonat⁽¹¹⁾ bör man förbättra statistiken och forskningen för att kunna utfärda noggranna prognoser för arbetsmarknadernas utveckling samt tydliga indikatorer avseende vissa tendenser framför allt i fråga om arbetets kvalitet, polariseringen av arbetstillfällena och inkomster och arbetsförhållandena i samband med den digitala omvandlingen. EU saknar uppgifter om den så kallade delningsekonomin, plattformar för behovsarbete och nya onlinemodeller för underentreprenad samt om användning av industrirobotar och robotar för personliga tjänster, om sakernas internet och om användning och spridning av AI-system.

3. AI och utvecklingen av antalet arbetstillfällen

3.1 Frågan om inverkan på antalet arbetstillfällen av införandet av AI och robotteknik i produktionsprocesserna är omtvistad. I ett antal studier har man försökt besvara denna fråga utan att uppnå vetenskaplig konsensus. Skillnaderna i resultaten (från 9 % till 54 % hotade arbetstillfällen⁽¹²⁾) speglar komplexiteten i fråga om metodvalen och deras avgörande konsekvenser för forskningens resultat.

3.2 Prognoserna är osäkra eftersom andra faktorer än den tekniska potentialen till automatisering inverkar: utvecklingen inom politik, lagstiftning, ekonomi och demografi samt den sociala acceptansen. Det räcker inte att tekniken är mogen för att garantera att den ska användas och spridas.

⁽⁷⁾ EUT C 288, 31.8.2017, s. 1.

⁽⁸⁾ Se bland annat <https://www.techemergence.com>.

⁽⁹⁾ EUT C 288, 31.8.2017, s. 1.

⁽¹⁰⁾ Eurofound (2018), *Automation, digitalisation and platforms: Implications for work and employment*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

⁽¹¹⁾ EUT C 13, 15.1.2016, s. 161.

⁽¹²⁾ Frey och Osborne, 2013; Bowles, 2014; Arntz, Gregory och Zierahn, 2016; Le Ru, 2016; McKinsey, 2016; OECD, 2017; se även förberedande yttrande CCM/136 (EUT C 13, 15.1.2016, s. 161).

3.3 Slutligen är det fortfarande omöjligt att förutse ett nettobokslut över arbetstillfällen som kan automatiseras inom varje sektor utan att ta hänsyn till omvandlingen av yrken och tillväxttakten vad gäller nya arbetstillfällen. Utvecklingen av AI-system kommer nämligen att kräva nya arbetstillfällen inom ingenjörsvetenskap, informationsteknik och telekommunikation (ingenjörer, tekniker och driftsansvariga) och inom stordata (*big data*): dataansvariga, dataanalytiker, datautforskare etc.

3.4 De offentliga institutionernas roll kommer att bestå i att säkerställa att denna digitala omvandling är socialt hållbar, eftersom den kan påverka både mängden arbetstillfällen och dessas kvalitet⁽¹³⁾. En av de risker som experterna framhållit är polariseringen av arbetstillfällena mellan å ena sidan "superstjärnor", som har de kvalifikationer som behövs i den digitala ekonomin, och å andra sidan "förlorarna", vars kvalifikationer, erfarenheter och sakkunskap gradvis kommer att bli föråldrade på grund av denna omvandling. I sitt nyligen utfärdade meddelande⁽¹⁴⁾ föreslår kommissionen ett svar på denna utmaning där tonvikten ligger på insatser inom utbildning, fortbildning, förbättring av grundläggande färdigheter i fråga om skriv-, läs- och räknekunskaper samt digitala färdigheter. Detta svar förtjänar stöd från ekonomiska och sociala aktörer, framför allt inom ramen för den nationella, europeiska, branschövergripande och sektoriella sociala dialogen⁽¹⁵⁾.

3.5 EESK anser dock att sådana insatser inte räcker till för att reagera på de sammantagna utmaningarna, i synnerhet vad gäller osäkerheten i fråga om arbetstillfällenas utveckling. Tre alternativa spår bör utvecklas: ett avseende "inkluderande" AI, ett avseende föregripande av förändringar och till sist, när kollektiva uppsägningar inte kan undvikas, ett avseende socialt ansvarsfulla och reglerade omstruktureringar.

4. Inkluderande och intelligent AI och robotteknik

4.1 EESK stöder principen om ett **program för inkluderande AI och robotteknik**. Detta innebär att det när man inom företagen inför nya processer som inbegriper ny teknik vore lämpligt att göra arbetstagarna delaktiga i dessa processers funktionssätt. Såsom WRR⁽¹⁶⁾ konstaterar kan "inkluderande och intelligent" införande av ny teknik, där arbetstagarna står kvar i centrum för processerna och deltar i att förbättra dem, bidra till att främja en förbättring av produktionsprocesserna⁽¹⁷⁾.

4.2 Med tanke på den roll som algoritmer spelar på rekryteringsvillkor, arbetsvillkor och villkoren för yrkesmässig utvärdering stöder EESK principen om **transparens** i algoritmer, vilken inte innebär att avslöja koder utan att göra de parametrar och kriterier som används för beslut begripliga. Människans ingripande måste alltid vara möjligt.

4.3 En AI som ställer arbetstagaren i centrum tar hänsyn till synpunkterna från de personer som kommer att arbeta inom ramen för nya tekniska processer, definierar tydligt de arbetsuppgifter och ansvarsområden som förblir arbetstagarnas och bevarar former för arbetstagarnas egenansvar för arbetet för att de inte bara ska behöva verkställa order.

4.4 Principen om rättsligt **ansvar** bör förtydligas. Samarbete mellan industri- eller tjänsteroboter och en människa blir allt vanligare. AI möjliggör för robotar att "släppas ut ur sina burar", och det kan ge upphov till olyckor⁽¹⁸⁾. Av denna anledning bör ansvaret för autonoma system vid olyckstillbud fastställas tydligt, och de hälso- och säkerhetsrisker som arbetstagare utsätts för bör kunna täckas. Kommissionen inleder en diskussion om dessa nya risker inom ramen för direktivet om produktansvar⁽¹⁹⁾. När det gäller säkerheten på arbetsplatserna bör denna strategi vara mer ambitiös.

4.5 **Rättvis principen** innebär, vid tillämpning på arbetslivet, att inte frånta arbetstagaren sitt arbete. Vissa experter framhåller risken att AI bidrar till en form av förlust av färdigheter hos arbetstagarna. Det är därför som det i enlighet med ILO:s stadgar bör säkerställas att arbetet ger dem som utför det tillfredsställelsen av att kunna använda alla sina kunskaper och färdigheter och på bästa sätt bidra till det allmänna bästa. Ur ledningssynpunkt är det även ett sätt att bevara motivationen inför arbetet.

⁽¹³⁾ <http://www.oecd.org/employment/future-of-work/>.

⁽¹⁴⁾ COM(2018) 237 final.

⁽¹⁵⁾ EUT C 367, 10.10.2018, s. 15.

⁽¹⁶⁾ Nederländernas vetenskapliga råd för statlig politik.

⁽¹⁷⁾ <https://english.wrr.nl/latest/news/2015/12/08/wrr-calls-for-inclusive-robot-agenda>.

⁽¹⁸⁾ Se Europeiska arbetsmiljöbyråns arbete om "framväxande risker" (<https://osha.europa.eu/sv/emerging-risks>). Enligt arbetsmiljöbyrån kommer de nuvarande strategierna och tekniska normerna för att skydda arbetstagare mot risker i arbetet med samarbetande robotar att behöva ses över mot bakgrund av denna utveckling.

⁽¹⁹⁾ COM(2018) 246 final.

5. Att föregripa förändringar

5.1 I ett flertal studier har man på senare år konstaterat en försvagad social dialog på europeisk och ibland nationell nivå, och detta trots den vilja till ett "uppsving" som kommissionen och Europeiska rådet gett uttryck för. Denna sociala dialog utgör dock ett av de lämpligaste verktygen för att möta de sociala utmaningar som digitaliseringen medför. Därför pläderar EESK med eftertryck för att denna dialog ska utgöra en ständig praxis inom företagen och på alla relevanta nivåer för att förbereda omvandlingarna på ett socialt godtagbart sätt. Kommittén påminner om att den sociala dialogen utgör en av de främsta garantierna för arbetsfred och minskad ojämlikhet. Utöver de politiska förklaringarna om ett uppsving har EU:s institutioner ett stort ansvar för att uppmuntra och främja denna sociala dialog.

5.2 Särskilt när det gäller införande av denna teknik bör man genom denna dialog kunna få kännedom om utsikterna till omvandling av produktionsprocesser hos företag och inom sektorer och kunna bedöma de nya behoven i fråga om kvalifikationer och utbildning, men även i ett tidigare skede kunna överväga användning av AI för att förbättra organisations- och produktionsprocesser, höja arbetstagarnas kvalifikationer och optimera de resurser som frigörs av AI för att utveckla nya produkter och tjänster eller för att förbättra kvaliteten på den service som erbjuds kunderna.

5.3 Socialt ansvarsfulla omstruktureringar

5.4 I händelse av att kollektiva uppsägningar bedöms som oundvikliga gäller utmaningen att hantera dessa omstruktureringar socialt. Såsom arbetsmarknadens parter understrukt i *Orientations for reference in managing change and its social consequences* ⁽²⁰⁾ (referensriktlinjer för hantering av förändringar och deras sociala konsekvenser) betonas i ett flertal fallstudier betydelsen av att söka efter alla tillgängliga alternativ till uppsägningar såsom utbildning, omskolning och stöd till att starta företag.

5.5 I händelse av omstruktureringar bör man genom information till och samråd med arbetstagarna, i enlighet med relevanta EU-direktiv ⁽²¹⁾, kunna göra det lättare att förebygga risker, underlätta arbetstagarnas tillgång till utbildning inom företaget, göra arbetsorganisationen mer flexibel samtidigt som tryggheten bevaras samt främja arbetstagarnas medverkan i företagets verksamhet och frågor som rör företagets framtid.

5.6 Slutligen bör EU, såsom kommissionen mycket riktigt betonar, garantera samtliga medborgare, inbegripet löntagare och egenföretagare eller falska egenföretagare, tillgång till **socialt skydd** "oberoende av anställningsförhållandets form och varaktighet", i enlighet med den europeiska pelaren för sociala rättigheter ⁽²²⁾.

6. AI och utvecklingen av arbetsförhållandena

6.1 Den 25 april 2018 lade kommissionen fram en "europeisk strategi" för att främja investeringspolitik avseende utveckling av AI och införande av etiska riktlinjer. Kommissionen understryker AI-teknikens potential till att omvandla våra samhällen, framför allt inom sektorerna transport, hälso- och sjukvård samt tillverkningsindustri.

6.2 Denna omvandlingspotential kommer till uttryck i produktionsprocesserna och har även en inverkan på arbetets innehåll. Denna inverkan kan visa sig vara positiv, särskilt i det sätt på vilket AI kan förbättra dessa processer och arbetets kvalitet. Samma positiva effekter kan återverka på "flexibla" former av arbetsorganisation, där medbestämmandet är mer omfattande, liksom arbetsgruppernas självständighet, mångsidighet, och platt organisation samt innovativa och deltagarbaserade metoder ⁽²³⁾.

6.3 Såsom EESK ⁽²⁴⁾ och kommissionen själv betonar kan AI bistå arbetstagare vid repetitiva, mödosamma eller rent av farliga arbetsuppgifter och vissa AI-tillämpningar kan förbättra löntagarnas välbefinnande och underlätta deras vardag.

6.4 Men denna vision ger upphov till nya frågor, i synnerhet vad gäller interaktionen mellan AI och arbetstagaren samt arbetsinnehållens utveckling. I vilken utsträckning kommer intelligenta maskiner att vara självständiga vid fabriker, företag och kontor och under vilka former kommer de att komplettera människors arbete? Kommittén betonar att det är ytterst viktigt att fastställa relationen mellan människa och maskin i det nya arbetslivet. En strategi som går ut på att människan har kontroll över maskinen är grundläggande ⁽²⁵⁾.

⁽²⁰⁾ Gemensam text från UNICE, CEEP, UEAPME och EFS av den 16 oktober 2003.

⁽²¹⁾ Direktiv 2002/14/EG om inrättande av en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare i EU.

⁽²²⁾ EUT C 303, 19.8.2016, s. 54, EUT C 173, 31.5.2017, s. 15, EUT C 129, 11.4.2018, s. 7, EUT C 434, 15.12.2017, s. 30.

⁽²³⁾ EUT C 434, 15.12.2017, s. 30.

⁽²⁴⁾ EUT C 367, 10.10.2018, s. 15.

⁽²⁵⁾ EUT C 288, 31.8.2017, s. 1; EUT C 367, 10.10.2018, s. 15.

6.5 Som princip är det inte etiskt godtagbart att en människa underkastas AI eller att hon betraktas som någon som ska verkställa de arbetsuppgifter som maskinen befäller, på det sätt och inom de tidsramar som maskinen befäller. Denna etiska gräns verkar dock överträdas emellanåt⁽²⁶⁾. Det är därför lämpligt att tydligt klargöra denna etiska gräns i de etiska riktlinjerna för AI.

6.6 Det bör i dagsläget vara en prioritet för EU att undvika att återskapa nya former av "digital taylorism" som skapas av dem som utvecklar intelligenta maskiner. Därför måste europeiska forskare, ingenjörer, utvecklare och entreprenörer som bidrar till utveckling och saluföring av AI-system, såsom EESK nyligen framhållit, verka i enlighet med kriterier för etiskt och socialt ansvarstagande. Att inbegripa kurser i etik och humaniora i ingenjörsutbildningen kan vara ett bra sätt att ta fasta på detta⁽²⁷⁾.

6.7 En annan fråga gäller övervakning och kontroll från ledningens sida. Alla är överens om nödvändigheten av en rimlig övervakning av produktionsprocesserna och därmed även av det arbete som utförs. Numera ger nya tekniska verktyg möjlighet att införa intelligenta system för fullständig kontroll i realtid över arbetstagarna, vilket innebär en risk för att övervakningen och kontrollen ska bli oproportionerlig.

6.8 Frågan om rimligheten och proportionaliteten hos kontrollen av arbetets utförande och prestationsindikatorerna, liksom tillitsförhållandet mellan den som leder respektive utför arbetet, är ett ämne som också förtjänar sin plats på dagordningen för den nationella, europeiska, branschövergripande och sektoriella sociala dialogen.

6.9 Frågan om missvisning hos algoritmer och inlärningsdata och eventuella diskriminerande snedeffekter är alltför omtvistad. För vissa innebär algoritmer och annan programvara för förutseende vid rekrytering en möjlighet att minska diskrimineringen i samband med anställning och att främja "intelligentare" rekrytering. För andra innebär rekryteringsprogramvaror alltid en risk för att man, om än ofrivilligt, speglar fördomarna hos dem som programmerar rekryteringsrobotarna. Enligt vissa experter kommer de algoritmiska modellerna aldrig att bli någonting annat än åsikter förklädda till matematik⁽²⁸⁾. Därför måste man på en och samma gång se till att mänskligt ingripande är möjligt (med anknytning till den öppenhetsprincip som utvecklas ovan: rätten att begära beslutskriterier) och se till att insamlingen och behandlingen av uppgifter är förenliga med proportionalitets- och ändamålsprinciperna. Inte i något fall får uppgifterna användas för andra ändamål än de som de samlats in för⁽²⁹⁾.

6.10 Den möjlighet som den allmänna dataskyddsförordningen erbjuder medlemsstaterna när det gäller att i lag eller kollektivavtal fastställa mer specifika regler för att säkerställa skyddet av rättigheter och friheter vid behandling av anställdas personuppgifter i anställningsförhållanden utgör en verklig hävstång som staterna och arbetsmarknadsparterna bör begagna sig av⁽³⁰⁾.

6.11 Man bör här notera att riskerna inte enbart berör löntagare. Utvecklingen av underentreprenad via internet, plattformarbete och olika former av folktreprenad för också med sig nya system för automatiserad ledning av prestationer och arbetsamhet, vars etiska gränser emellanåt verkar överskridas (aktivering via plattformen av arbetstagarens webbkamera, skärmbild på distans etc.).

6.12 Ofta är de algoritmer som används av dessa plattformar, och som bland annat avgör egenföretagarens ersättning, digitala anseende, möjlighet att få tillgång till arbetsuppgifter, höljda i dunkel. Deras funktionssätt förklaras inte för arbetstagarna, vilka inte har tillgång till de funktionskriterier som tillämpas på dem.

7. Att förbereda en rättvis övergång

7.1 På medellång sikt manar den risk för social polarisering som understryks av ett stort antal experter till grundlig eftertanke om våra sociala modellers framtid, däribland om hur de ska finansieras. EESK uppmanar kommissionen att inleda en debatt om frågan om skatt och finansiering av offentliga budgetar och kollektiva sociala trygghetssystem i en ekonomi där robottekniken snabbt blir allt vanligare⁽³¹⁾, samtidigt som skatten på arbete förblir den huvudsakliga källan till skatteintäkter inom EU. Denna debatt bör inbegripa frågan om omfördelning av de vinster som digitaliseringen ger upphov till.

⁽²⁶⁾ Flera europeiska medier har rapporterat om arbetsförhållandena vid vissa logistikanläggningar där arbetstagarna är helt och hållet utlämnade till algoritmer som ger dem arbetsuppgifter att utföra inom bestämda tider och där deras prestationer mäts i realtid.

⁽²⁷⁾ EUT C 367, 10.10.2018, s. 15.

⁽²⁸⁾ Cathy O'Neil, fil. doktor vid Harvard och datavetare, *Models are opinions embedded in mathematics* (<https://www.theguardian.com/books/2016/oct/27/cathy-oneil-weapons-of-math-destruction-algorithms-big-data>).

⁽²⁹⁾ Se särskilt CNIL:s arbete i Frankrike (*Comment permettre à l'homme de garder la main? Les enjeux éthiques des algorithmes et de l'intelligence artificielle*, "Hur ska människan kunna behålla kontrollen? De etiska utmaningarna med algoritmer och artificiell intelligens"), https://www.cnil.fr/sites/default/files/atoms/files/cnil_rapport_garder_la_main_web.pdf).

⁽³⁰⁾ Förordning (EU) 2016/679 (artikel 88).

⁽³¹⁾ <https://ifr.org/ifr-press-releases/news/robots-double-worldwide-by-2020>.

7.2 Kommissionen föreslår att stärka Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter och bland annat göra det möjligt för arbetstagare som blir av med sin anställning och egenföretagare vars verksamhet har upphört till följd av digitaliseringen (och automatiseringen) av ekonomin att dra nytta av den ⁽³²⁾. EESK ser detta som ett steg i riktning mot införandet av en verklig europeisk övergångsfond som ska bidra till förutseende av och socialt ansvarsfull hantering av den digitala omvandlingen och de omstruktureringar som den kommer att medföra.

7.3 De sociala och i vidare bemärkelse samhällseliga aspekterna av AI debatteras alltmer på nationell nivå. De diskussioner som nyligen ägt rum i Förenade kungarikets parlament ⁽³³⁾ och i den franska senaten visar på nödvändigheten av att främja en etisk strategi avseende AI, som skulle utgå från ett visst antal principer såsom ärlighet, öppenhet och förklarbarhet när det gäller algoritmsystem, etik och ansvar när det gäller AI-tillämpningar samt ökad medvetenhet bland forskare, experter och specialister om det potentiella missbruket av resultaten av deras forskning. I Frankrike uppges Villani-rapporten ha till syfte att "ge" AI "en mening" ⁽³⁴⁾. Ett stort antal experter vid Yale-universitetet samt universitetet i Stanford, Cambridge och Oxford varnar för "ännu ej åtgärdade sårbarheter" hos AI och framhåller den absoluta nödvändigheten av att förutse, förebygga och minska dessa ⁽³⁵⁾. På samma sätt ägnar sig Québecks forskningsfond (FRQ), i partnerskap med Montreals universitet, sedan några månader tillbaka åt ett förslag till globalt observatorium för samhällskonsekvenserna av AI och digitalisering ⁽³⁶⁾.

7.4 Alla dessa initiativ visar på nödvändigheten av att lyfta debatten om AI ur dess ekonomiska och tekniska hjulspår och av att utvidga de offentliga överläggningarna om den roll för AI som samhället skulle vilja se, däribland inom arbetslivet. Med hjälp av sådana överläggningar skulle man kunna ta sig ur fällan med en "falsk tudelning" mellan en fullständigt naiv och optimistisk syn på AI och dess effekter och ett synsätt där AI utmålas som en katastrof ⁽³⁷⁾. Att dessa debatter inleds på nationell nivå utgör ett första ändamålsenligt steg, men även EU har en uppgift att fylla, särskilt i fråga om att fastställa etiska riktlinjer såsom kommissionen redan har börjat göra.

7.5 Frågan om dessa riktlinjers genomförande bör anförtros ett observationsorgan inriktat på etiska frågor i samband med AI-system. Det handlar om att få AI och dess tillämpningar att bidra till medborgarnas och arbetstagarnas välbefinnande och egenmakt inom ramen för efterlevnad av de grundläggande rättigheterna och att förhindra att de direkt eller indirekt bidrar till processer som innebär förlorad egenmakt, förlorade kunskaper och färdigheter samt minskad självständighet. Principen om "människan vid rodret" i alla sammanhang, däribland arbetslivet, bör få konkreta tillämpningar.

7.6 Denna princip bör även tillämpas på andra näringsgrenar såsom hälso- och sjukvårdspersonal, som tillhandahåller tjänster med nära anknytning till människors liv, hälsa, säkerhet och livskvalitet. Endast genom stränga etiska regler kommer man att kunna garantera att inte bara arbetstagare, utan även konsument, patienter, kunder och andra tjänsteleverantörer fullt ut kan dra nytta av nya AI-tillämpningar.

Bryssel den 19 september 2018.

Luca JAHIER
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽³²⁾ COM(2018) 380 final.

⁽³³⁾ <https://www.parliament.uk/ai-committee>.

⁽³⁴⁾ <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid128577/rapport-de-cedric-villani-donner-un-sens-a-l-intelligence-artificielle-ia.html>.

⁽³⁵⁾ https://www.eff.org/files/2018/02/20/malicious_ai_report_final.pdf.

⁽³⁶⁾ <http://nouvelles.umontreal.ca/article/2018/03/29/le-quebec-jette-les-bases-d-un-observatoire-mondial-sur-les-impacts-societaux-de-l-ia/>.

⁽³⁷⁾ Acemoglu, D., op.cit. Se även Eurofound 2018, *Automation, digitalisation and platforms: Implications for work and employment*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, s. 23: "The risks comprise unwarranted optimism, undue pessimism and mistargeted insights".